

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 11. januaria 1854.

List 3.

Naznanilo.

zastran živinske soli.

Krajnska kmetijska družba je 30. novembra p.l. prosila sl. deželno poglavarstvo v Ljubljani: naj bi naznaniti blagovolilo: kje in po čim se dobi tista živinska sol, ki jo je c. k. ministerstvo poslednji čas iz morske soli napravljati ukazalo.

Naše c. k. deželno poglavarstvo se je obrnilo zatega voljo berž do c. k. deželnega poglavarstva v Terst in na to je prejelo od Teržaškega c. k. dnarstvenega vodstva sledeči dopis, ki ga je blagovolilo 31. p.m. na znanje dati kmetijski družbi. Glasí se takole:

„S pomešanjem sive morske soli s štupo enčjanovo in z ogljenim prahom se je po naj višjem sklepu od 15. junia 1851 vsled visocega ukaza c. k. dnarstvenega ministerstva od 24. avgusta 1853 v ilirskem primorju od 20. septembra 1853 začela prodajati živinska sol, Dunajski cent po 2 fl. Po ti ceni se dobiva v c. k. solarii (k. k. Salzverschleissamt) v Pirani na Istrianskem ta sol brez posode, ktero si mora vsak kupec sam preskerbeti. — Tudi je še več sto centov te soli v prodajavnici v Kopru (Capo d' Istria) na prodaj, od kodar se dobiti zamore, dokler je je ondi še kaj.“

Ta živinska sol je tedaj pri centu za 40 krajc. bolji kup od une v zgornji Austrii, in tudi vožnina ne bo toliko znesla.

Za krajnsko deželo je naprosila kmetijska družba nekega trgovca v Ljubljani: naj naroči te soli več skupaj in jo prodaja po kolikor moč nizki ceni. Berž ko jo bode dobil in ko bomo zvedili: po čim jo bo prodajal, bomo to na znanje dali v „Novicah“. V prid živinoreje želimo, da bi se tudi v drugih krajih zakladal kdo s to soljo, ktere bojo kmetovavci radi veliko kupovali, ako bo cena nizka.

Velika gnojna moč košene moke.

(Dalje in konec.)

Košena moka je sama po sebi dober gnoj, ali se pa primeša živinskemu gnoju, guanu, ogeršičnim prešam itd. Nekteri se bojé, da zgol sama košena moka izpije zemljo, al na Saksonskem so skušnje mnogih kmetovavcov, kteri gnojé že 8—10 let svoje polje zgol s to moko, očitno učile, da tudi večletno gnojenje s samo košeno moko ne škodova njivam, ker njih pridelki so bili od leta do leta večji. Tega vendar ne smémo zamolčati, da moka sama ne zrahljá zemlje tako kakor živinski gnoj; zato bo vselej prav, ako jo kmetovavec meša z navadnim gnojem, ali da eno ali dvě leti gnoji z moko, po tem pa spet z navadnim gnojem in da tako preminja gnojenje.

Košena moka se prileže naj bolj za jesensko setev (ozimino) in za tako zemljo, ki ni preveč

težka in mokra, pa tudi preveč pešena in suha ne, tudi za jaro žito ni tako dobra. V pretežki in mokri zemlji pomanjkuje košeni moki zraka, v pre-suhi vode; zrak in voda pa sta košenici potrebna, da razpade in sparstení. Ravno zatega voljo košena moka tekne ozimini, ker zimska mokrota jo pripravlja za razpad in sparstenjenje čez zimo. Ravno za tega voljo je košene moke več potreba na težki zemlji, in ravno zatega voljo ne smé pre-globoko pod brazdo priti.

Dalje so skušnje poterdile, da košena moka tekne ravno tako žitom, kakor sočivju, lanu, konoplji, ogeršici in krompirju. Na Angležkem gnojé ž njo tudi péso in repo, tù in tam tudi senožeti.

Gnoji se polje s košeno moko, da se seje z žitom ali drugim sadom vred, ali da se vsejano pošupa ž njim, kakor z apnom, pepelom, mavcem itd.

Kolikor drobnejše je košena moka sphana ali zmleta, toliko bolja je, ker taka hitro in gotovo pospešuje rast v zemlji. Če se iz kostí odpravi vsa mašoba, je še bolja taka moka, ker mašoba nima nič gnojne moči v sebi in ne pustí vode v košene drobce, da bi zamogli hitro sparsteneti.

Košena moka iz Fihtnerjeve fabrike na Dunaji se je popolnoma dobro poterdila po skušnjah; zato ne dvomim, da 8 centov te moke (perve sorte) popolnoma pognoji en oral (joh) zemlje ali za tri vagáne (mecne) posetve, in da teh 8 centov košene moke toliko opravi, kakor 200 centov živinskega gnoja.“

Tako priporoča gnojno moč košene moke, naj veljavniši kemikar prof. Stöckhardt.

V imenovani fabriki se dobi košena moka po sledeči ceni:

Sorte 1. (v podobi režene moke) veljá cent 3 fl.; — za popolno pognojenje enega orala ali za 3 vagáne posetve je treba 8 do 10 centov te moke.

Sorte 2. (v podobi živinske moke) veljá cent 2 fl. 30 kr.; oral njive popolnoma pognojiti je je treba 9 do 12 centov.

Dobé se v ti fabriki še 3 druge sorte košene moke (poguanjene, z žvepleno kislino pomočene itd.)

Pošilja se moka iz fabrike v sodcih po 5 centov. Kar se naroči, se berž dobi. Naročila se pošiljajo na Dunaj v založnico ali naravnost v fabriko zunaj Dunaja v Atzgersdorf, kakor je bilo povedano že gori.

Če bi kak trgovec te moke več naročil in jo potem na drobno prodajal, bi gotovo vstregel marsikteremu kmetovavcu, kteremu manjka gnoja.

Gospodarske drobtinice.

(Koliko se vsuši detelja?) Nalaš napravljene skušnje so učile, da od enega centa detelje, ki so

jo prav skerbno posušili, se je je v 49 dneh vsušilo 21 funtov. Drugikrat, ko so deteljo sušili brez posebne skerbi po navadi, je čez zimo od 900 centov 200 centov v zgubo šlo.

(*Ojstra postava.*) V Magdeburgu na Nemškem je bil letošnje poletje nek gospodar ojstro kaznovan za to, ker se je gnojica iz njegovega dvoriša na cesto izcejala in blato narejala po vasi. — Kako bi godernjali pri nas gospodarji, če bi se jim zgodilo kaj takega — čeravno bi bilo gotovo le njim samim v prid.

(*Ogerska in laška zemlja.*) Ogersko ima po naj novjšem številu 11 milijonov in 443.000 oralov (johov) polja, na katerem se zgol žito prideluje; zadnje leto so ga pridelali 80 milijonov in 100.000 vaganov; tedaj pride na 1 oral 7 vaganov. Na Beneškem pa pridelajo na 1 oralu clo 20 vaganov. Kakošen razloček v zemlji, pa menda tudi v kmetovanju, ker je znano, da tudi Ogerska je rodovitna zemlja!

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Nepoznana dobrota zime.

Pač malo ljudi je tako neobčutljivih, da bi se k veselju in k hvaležnosti ne obudili, ko zagledajo spomladi in poleti lepo naravo, jeseni obili blagoslov božji. Al tudi nar čutljiviše duše čutijo le malo vesele hvaležnosti v sebi, ko polje vidijo brez vsega mika in blagoslova, ko buče merzli severni vetrovi okrog njih prebivališč, in hud mraz tare zemljo in nje prebivavce.

Al je pa res ta letni čas tako brez dobrot, tako pust in tako nepripraven, da ne more v nas obuditi občutkov hvaležnosti? Nikakor, bratje moji! Le navadite se bolj paziti na dela božja in hvaležni biti za vsako narmanjše znamnje dobrotljivosti božje: in zima vam bo dala dovolj priložnosti hvaliti dobrotlivega ohranitelja.

Le premislite kako nesrečni bi bili, ako bi ob ojštem mrazu ogreti se, ne imeli derv in postelj in obleke. Kako dobrotljiv je Gospod do vas, da vašim potrebam pomaga, in celo v najrevnišem letnem času skerbi za potrebe in vgodnosti vašega življenja tako dobrotljivo! V tem hipu se znabiti grejete pri ognju. Al bi ne imeli Gospoda zahvaliti, da daruje obilo derv, da se jih tudi naj borniši v svoj prid lahko posluži? V mehkih posteljah ležite. Gotovo velika dobrota, zlasti ako premislite, da je na svetu veliko veliko nesrečnih, ki še postelje nimajo v svojem ubožtvu, da bi jih mraza branila. Vi imate obleko, in je imate znabiti toliko, da vam ni težko, se mraza ubraniti. Ako se vam to ne zdi dobrota, spomnite se le svojih revnih bratov, ki na pol nagi v revnih capah hodijo, in komaj gibljejo svoje mraza oterpnjene ude. Ako bi le polovico vašega oblačila imeli, kako srečni bi bili! In vi — vi bi ne spoznali svoje sreče, bi ne hvalili svojega Stvarnika za dobroto egretja?

To ni še vse. Ko bi mi v stanu bili, vso zvezo naravnih reči pregledati, kako bi stermeli nad modrostjo in dobrotljivostjo Stvarnika! Dasiravno pa veseljnost le malo poznamo, spoznamo vendar, da vlada božja v vsem je modra in dobrotljiva. — Po namenu modre vlade božje je tudi zima neobhodno potrebna. Ko bi zime ne bilo, bi spomlad in poletje ne imele za nas tolike krasosti; rodovitnost naše zemlje bi se zmanjšala veliko; kupčija bi nehala v marsikakšni deželi, in veliko gojzdov bi bilo zastonj stvarjenih. Tedaj tudi od te strani se ne dá tajiti koristnost zime.

Al presebični bi bili, ako bi obračali dobrotljivost in modrost božjo le na ohranjenje človeškega rodú, in se ne spomnili, s koliko skerbjo hrani Bog pozimi veliko večje množice žival. Dasiravno je ohranjenje človeka čudno, se smé vendar reči, da skerb, ki jo Bog za živali ima, njega slavo še bolj čudovito spričuje.

Da si najde brezštevilna množica žival poleti živež in prebivališče, ni tako čudno, ker ji pripomore vsa narava k temu. Da pa pozimi se ohrani toliko milijonov čveteronožnic, červov, merčesov in rib — to je čudež še veliko večji. Mnogim živalim dá narava pozimi tako odejo, da se lahko varjejo mraza, in si najdejo poleti in pozimi živeža. Telo divjih zverin, ki stanujejo v puščavah in v gojzdih, je napravljeno tako, da spremené proti zimi in proti poletju svojo dlako in zamenjajo za veliko debeliše kožuhe, v katerih lahko prestopé nar ojštrejši mraz. — Mnoge druge živali si najdejo pribežališče v skorji drevés, v starem zidovju in v votlinah skalovja in hribov, ko mraz prihaja huji in jih sili zapustiti svoja letna stanovašišča. Tjé si nanosijo živeža, ali živé tošče, s katero so se odebelile poleti, ali pa preživé zimski čas v globokem spanju. Mnogim plemenom ptičev je dala narava nagon družljivosti in razum, da se v celih tropah preselé iz naših dežel v toplejše kraje, ko se bliža zima. Mnogo žival, ki niso za potovanje stvarjene, najde pozimi saj najpotrebniši živež. Ptiči si iščejo merčesov v mahu in v razpoklinah drevésne skorje. Razne čveteronogate živali si nanašajo poleti v jame ali votline žita, s katerim se preživé pozimi. Druge živali si morajo iskati svojo revno hrano pod snegom in ledom. Merčesi raznih plemen, ptiči in ribe, ki v močirjih in rekah zamrznejo pod ledom, živé celo zimo brez vse hrane, dasiravno opravila notranjega života niso zastale popolnoma. In mnogi pripomočki, s katerimi previdnost božja preskerbljuje, redí in hrani živali pozimi, so nam znabiti še neznani. In kjer se zdí, da je narava sama uboga, ima vsegamogočni ohranitelj pripomočkov dovelj, s katerimi namestuje ubožstvo narave. — Naj to premišljevanje tudi božčike v zaupanju v milega očeta poterdí. Čeravno so nadloge in reve velike, nikar ne obupajmo!

Zavergel Bog ne bo ljudi,

Ki zveri preskerbljuje.

Kdor v malem velikán sloví,

Gotovo v velkem še bolj sluje.

O Noriku in Noreji.

Spisal Davorin Terstenjak.

Pervi članek.

(Dalje.)

§. 3. Reke.

Reke noriške tekajo neposredno ali posredno v Dunaj (Donavo). Znamenito je, da vse večje noriške reke imajo pomen bika, ali vola, kateri je symbol božanstva Živa bil ¹⁾. Lahko se to razjasnuje, ker Norikum je večidel gorata zemlja, po goratih zemljah pa nahajamo častje drugih božanstev nadvladajoči Živaizem, kar je tudi naravno, ker je Živa Parvat montium — saxorum dominus — Karant — Korant (popačeno Kurent) na gori Kalaja po indiškem basnoslovju svoje poslopje imel, in enako bog goratega sveta in gorenja (solnce) bil ²⁾.

Tako reka Juvavus ³⁾ današnja Salcah se tudi najde na Peutingerjevih tablah pod imenom Ivaro ⁴⁾, in v listinah iz časa sv. Roperta pod imenom Igonta in Isonta ⁵⁾, kar vse toliko pomeni, kakor turja reka

¹⁾ Wiese Indien. I. 267. — ²⁾ Wagner, Ideen zu einer allgemeinen Mythologie 167. — ³⁾ Juvavia, p. 30. — ⁴⁾ Tabulae Peutinger. — ⁵⁾ Arno, Juvavia pag. 19.